

СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

На теперішньому етапі повномасштабно вступила в дію Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС, що впливає на економічну ситуацію в країні. Це вимагає акцентувати увагу на вивченні сучасного стану, а також визначенні особливостей і проблем торговельних відносин між Україною та країнами Європейського Союзу після введення в дію ЗВТ+.

Зі створенням ЗВТ Україна отримала торговельні преференції – безмитні тарифні квоти для 36 видів товарів, за 4 видами було встановлено додаткові обсяги [1].

Темпи зростання експорту українських товарів до Євросоюзу у 2018 році склали 15% [2]. Всього у цьому році було експортовано до ЄС товарів на суму \$20,15 млрд, а частка ринку Євросоюзу склала 42,6%. У 2017 р. частка ЄС складала 40,5%, проте темпи зростання були суттєво вищими – 29,9%. Хоча, якщо порівняти з періодом січень–липень 2013 року, експорт товарів і послуг з України до ЄС впав на 7%. Отже, Україна до створення зони вільної торгівлі більше продавала товарів і послуг до ЄС, ніж зараз.

Хоча, якщо розглядати структуру зовнішньої торгівлі України, то можна констатувати, що частка як експорту до ЄС, так і імпорту звітти значно зросла, але, нажаль, більшістю через скорочення торгівлі з іншими країнами. Щодо географічної структури, то найбільшими зовнішньоторговельними партнерами України в ЄС є Польща, Італія, Німеччина, Нідерланди, Угорщина, Іспанія та інші.

Товарна структура експорту України до ЄС залишалась сталою протягом останніх років, незважаючи на несприятливі економічні обставини. Близько третини експорту займає продукція сільського господарства та харчової промисловості, в першу чергу зернові, насіння олійних культур та рослинна олія. На другому місці – експорт чорних металів та виробів із них, на третьому – електричні та механічні машини, переважно за рахунок електричного обладнання. Щодо експорту послуг до ЄС, то у його структурі переважають транспортні послуги, переробка матеріальних ресурсів, інформаційно-комунікаційні послуги.

Проведені дослідження зовнішньої торгівлі між Україною і ЄС дозволяють зробити певні висновки. Стримуючим фактором залишається сертифікація української продукції відповідно до європейських стандартів і квот на торгівлю деякими товарними групами.

Аналіз показав, що деякі безмитні квоти використовуються швидко, а загальні умови не надто привабливі й посилені для вітчизняних виробників. Українські експортери активно використовували можливості безмитного експорту до ЄС в рамках 29 із 40 наявних тарифних квот [3]. Але квоти на деякі товари майже не використовувалися. Найбільшим попитом користувалися безмитні квоти на такі продукти: мед, виноградний та яблучний соки, оброблені томати, цукор, крупи та борошно, м'ясо птиці, пшениця, кукурудза, ячмінь. Українські компанії постачають зазначену продукцію і понад тарифну квоту, проте ці обсяги підпадають під загальний режим імпорту ЄС.

Існують і додаткові торговельні преференції ЄС для України. З 1 жовтня 2017 року ЄС запровадив додаткові безмитні тарифні квоти на сільськогосподарську та харчову продукцію терміном на 3 роки. Зокрема, збільшені такі безмитні квоти: мед; ячмінна крупа, оброблене зерно та борошно; оброблені томати; виноградний сік; овес; кукурудза, кукурудзяне борошно та гранули; пшениця м'яка, пшеничне борошно та гранули; ячмінь, ячмінне борошно та гранули.

Більшість додаткових безмитних квот почали діяти з 1 жовтня 2017 року, крім квот на пшеницю, кукурудзу та ячмінь, які використовуються з 1 січня 2018 року.

Також, в рамках тимчасових торговельних преференцій ЄС скасував увізні мита на імпорту з України на такі промислові товари, як: добрива, взуття, пігменти і препарати на основі діоксиду титану, мідні та алюмінієві вироби, електронна апаратура для відтворення зображення.

За даними уряду України, близько 15 тисяч українських підприємств експортують сьогодні свої товари до країн ЄС [4].

Існують певні проблеми непослідовної торговельної політики з боку України з деякими порушеннями положень ПВЗВТ щодо «статусу-кво» [5].

Ще однією проблемою є те, що у структурі експорту України нині переважають товари з низьким рівнем обробки, тобто вона ризикує стати сировинним придатком ЄС. Це зумовлено, перш за все, тим, що низька платоспроможність вітчизняних товаровиробників обмежує їх можливості щодо закупівлі необхідної сировини і виготовлення відповідної продукції. А тому, не знаходячи попиту на внутрішньому ринку, сировина направляється за кордон. Виготовлені з неї продукти повертаються на ринки України, створюючи вітчизняним виробникам конкуренцію. Хоча статистичні дані свідчать про те, що українські виробники почали дещо нарощувати експорт товарів із більшою доданою вартістю. Такі темпи торгівлі дали поштовх до ініціювання збільшення квот.

Незважаючи на деяке зростання обсягів торгівлі між Україною та ЄС, її ускладнюють такі чинники, як: низька конкурентоспроможність українських товарів і послуг на ринках ЄС внаслідок невідповідності продукції вітчизняних товаровиробників високим європейським стандартам та технічним регламентам (сертифікації, санітарним, фіто-санітарним нормам, екологічним вимогам) та високої собівартості експортної продукції; кількісні обмеження торгівлі певними товарами; труднощі, пов'язані із забезпеченням національного режиму та формальностями, що стосуються імпорту і експорту, митної оцінки, захисту інтелектуальної власності, тощо.

Важливим фактором є також те, що не всі підприємства можуть пристосуватися до нових ринкових умов функціонування. Позитивною стороною є значна кількість підприємств, які готові вийти на європейські ринки, але не можуть це зробити через слабку інформованість.

Ще однією значною проблемою є труднощі з пошуком торгових партнерів в ЄС, що характерно як для малого, так і для великого бізнесу. Важко знайти європейських партнерів, які впевнені в здатності українських компаній забезпечити довгострокові поставки.

Зона вільної торгівлі дала поштовх інтеграції з Європейським законодавством та стала додатковою можливістю для експорту для багатьох виробників. Однак, попри очевидні успіхи, серйозною залишається проблема захисту українських виробників. В той самий час, в ЄС використовують доступні інструменти захисту внутрішнього ринку, зокрема через тарифне регулювання імпорту. Так, рівень митного обкладання імпортованої готової продукції в ЄС більший за рівень ставок мита на сировину в 7,7 рази. Це говорить про те, що Україна й надалі залишається в якості постачальника сировини, а не продуктів з високою доданою вартістю.

В Угоді про асоціацію є положення, які стосуються антидемпінгових заходів, субсидій і спеціальних захисних заходів з метою убезпечення економіки держави-імпортера від серйозних збитків або від загрози таких збитків. У минулому ЄС досить широко застосовував антидемпінгові мита до українських поставок металургійної і безтарної хімічної продукції, але наразі такі заходи застосовуються набагато рідше. У жовтні 2017 року ЄС запровадив остаточне антидемпінгове мито на імпорту сталевих продуктів з України та низки інших країн.

ПВЗВТ також включає в себе важливі заходи, спрямовані на забезпечення швидких та ефективних митних послуг. Україна поступово виконує свої законодавчі зобов'язання відповідно

до нового Митного кодексу, більшість положень якого відповідає вимогам законодавства ЄС. Але головним завданням для прикордонних постів на кордонах із ЄС залишається працювати без затримок і корупції.

Прийняття європейських стандартів для промислових, сільськогосподарських і продовольчих товарів має вкрай важливе значення для модернізації і підвищення конкурентоспроможності економіки. Україна визначила стратегію, спрямовану на усунення технічних бар'єрів у торгівлі з ЄС шляхом приведення свого законодавства у відповідність до основних директив ЄС і прийняття дуже великої кількості стандартів ЄС. В агропродовольчому секторі Україна починає реалізовувати всеохоплюючу стратегією запровадження санітарних і фітосанітарних норм ЄС.

Згодом це забезпечить високі стандарти безпечності продовольчих товарів для українських споживачів, а також надасть кращі можливості українським підприємствам експортувати свою продукцію до ЄС та до інших ринків світу. Поступ в реалізації цих двох напрямів політики, які стосуються технічних регламентів та стандартів для промислових і сільськогосподарських товарів, є значним, хоча, можливо, не таким швидким, як планувалося [4].

Конкурентний та диверсифікований сектор послуг має величезне значення для економіки України. Угода містить докладно опрацьовані й комплексні положення щодо зобов'язань із лібералізації і застереження, але, при цьому, українська сторона має більший обсяг зобов'язань із лібералізації і менше застережень, ніж ЄС.

Таким чином, спостерігається тенденція до поетапного поглиблення двосторонньої співпраці між Україною та ЄС. Україна поступово виходить на ринки Європейського Союзу. Але треба звернути увагу на низку проблем, які перешкоджають ефективній співпраці, зокрема важливим є ефективний захист конкурентоспроможності української економіки.

Список джерел:

1. *В Зоні вільної торгівлі. Як змінилися торги між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agropolit.com/>*
2. *Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>*
3. *Роз'яснення переваг поглибленої та всеосяжної угоди про вільну торгівлю (ЗВТ+) між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>*
4. *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/pro-vikonannya-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2018-rik.pdf>*
5. *Поглиблення відносин між ЄС та Україною / За ред. М. Емерсона, В. Мовчан. – К.: Центр європейських політичних досліджень та Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2018. – 288 с.*